

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

1. *Marie Boesen: Fra V. Vedsted.*
2. Samleren.

NR. 7

1. JULI 1941

17. AARG.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4

BRØRUP

Køb dansk Arbejde!

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“

Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Ny jydsk Kjøbstad-Creditforening

Telefoner 4046 - 4047 - 4048

Aarhus

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

Støt de sønderjydske Indsamlinger

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Tåga 1700 og 1717

KØBENHAVN

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Spare- og Laanekassen

i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10—1 og 2 $\frac{1}{2}$ —5 $\frac{1}{2}$.

Graasten Bank ^A|_S

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1 $\frac{1}{2}$ Million

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Horsens Landbobank ^A|_S

Kontortid 9 $\frac{1}{2}$ —2 og 4—5

HORSENS

Smith & Co. ^A|_S

Cykler og Cykledele

en gros

ODENSE

Reserveret

„B“.

Snoghøj ^{Gymnastik- højskole} Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn
HOBRO — Telefon 13

Aktieselskabet
Vejle Textilfabrik

Jydsk Grundejerkreditsforening

Herning.

Udlaan: $\frac{1}{4}$ 1940: 205.118.800 Kr.
Reserver: $\frac{1}{4}$ 1940: 9.123.247 Kr.

Andelsselskabet

De forenede Mejerier

Aarhus

Støt

de sønderjydske
Indsamlinger.

A.B.C.

STATSANERKENDT

STATSKONTROLLERET

Andels-Pensionsforeningen.

(gensidigt Pensionsforsikringsselskab)

Telf. Central 2728

Rosenørnsallé 1. Kbhvn. V

Kollektive Pensionsforsikringer

VEJLE STØBEGODS

C. M. Hess' Fabrikker A/S

Smith, Mygind & Hüttemeier

Aktieselskab

Maskinfabrik og Jernstøberi

Nørrebrogade 66-68 — København

A/S **E. NIELSEN's**

mek Stenhuggerier

Grundlagt 1797

Aldersrogade, København

TEATER CAFEEN

DANS SOLISTER MUSIK

ALTID REELLE ORIGINAL VARER

AARHUS

A. STEENGAARD.

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er behagelige i Brug.

**Gardiner, Tæpper,
Møbler, Kunst**

Ryesgade 9

Aarhus

Fra V. Vedsted.

Af Marie Boesen, Københoved.

FØR Genforeningen var V. Vedsted Nørre-Jyllands sydligste Sogn. Grænsen — en almindelig Grøft — gik fra Havet med den første Grænsesten mod Øst, følgende Skellet mellem V. Vedsted og Raahedes Marker. En halvmils Vej øst for Byen ved Jernbanen mellem Ribe og Tønder ligger Vedsted Station. Nu er den ualmindelig lange Stationsbygning Sindssygehospitalet. Den Gang gik Grænsen midt igennem Bygningen. Paa den ene Side af Døren i den meget lange Gang færdedes de tyske Toldere og Jernbanemænd, og paa den anden Side vore egne Landsmænd af samme Profession. En Mil Nord for V. Vedsted By ligger Ribe.

Naar man de første Aar, vi boede i V. Vedsted — i Halvfemserne — kom kørende eller gaaende fra Stationen ind til den temmelig store Landsby, saa man til begge Sider af Vejen kun sandede Marker med »Totgræs«, hvor Faarene stod tøjrede, eller Rugen stod med lang Afstand mellem de tynde Straa. »Hvad lever de Mennesker dog af?« spurgte en af vore Gæster engang, han var kommet den Vej. En anden sagde, da han saa sig om der, hvor vi havde bygget Hus: »Det var endda et sært Sted at sætte sig ned.«

Hvor var der mange smaa lave Huse med Yderdøre, hvor selv ikke ret høje Mænd maatte bukke sig, naar de gik ind eller ud. Mange Steder var der endnu Alkover, og enkelte fyrede i en Bilægger. Men langt de fleste Steder var der rent og hvidskuret, og gammeldags Nøjsomhed og Tilfredshed var til Huse.

Den store smukke Kirke ses vidt omkring, og Taarnet har i gamle Dage været Sømærke for Sejlerne paa Vesterhavet. Øst for Kirken i Læ af Kirkegaardsmuren ligger den gamle Præstegaard, bygget i 1738. Her i den store Stue har Brorson holdt Møder. Her har H. F. Fejlberg leget og levet som Dreng, og i den lange Gang i Stuehuset gik hans Fader op og ned og sang sin Morgensalme.

I Foraaret 1889 var Pastor Otto Rosenstand flyttet ind i den gamle

Gaard med sin unge Hustru, Bolette f. Mohr. Hun har selv fortalt mig, at da hun første Gang kom ind i de tomme, lave Stuer, satte hun sig ned og græd. Hun syntes, det saa *for* gammelt og trøstesløst ud. Men saa tog hun fat — og snart blev det gamle lidt forfaldne Hus til et smukt og hyggeligt Hjem.

Otto Rosenstand var født i Ribe den 17. Marts 1861, og han blev i 1878 Student fra Gymnasiet i den samme gamle By. Men han mindedes aldrig sin Skolegang med Glæde. Det havde for ham for Alvor været »den sorte Skole«, og senere hen holdt han fast paa, at ingen af hans Sønner skulde gaa den Vej. Ved at høre, hvad Pastor Rosenstand ved Lejlighed har talt om og fortalt, har jeg faaet det Indtryk, at han, sammen med sine Venner, har levet et rigt og bevæget Ungdomsliv. Tidlig blev Spørgsmaalet om Liv og Død det største for ham. Han kunde ikke finde sig i, at Døden skulde have det sidste Ord. Der var saa meget og saa mange, han elskede med sit rige, varme Hjerte. At leve og arbejde for det, man holdt af og som var godt og elskeligt — det var der Mening i — Døden var det store meningsløse.

I et Par Aar boede han og Carl Koch sammen i København. Deres Venkab holdt Livet igennem. I sene Nattetimer kunde de to unge da stundom gaa Gade op og Gade ned og tale om de store Livsspørgsmaal. Og for Rosenstand, som for saa mange før ham, blev da Kristendommen tidligt det eneste, der kunde bære og give Mening i Tilværelsen. Og saa glædede han sig til at bringe Bud om dens Trøst og Fred til andre Mennesker.

Allerede fra Aarene paa Latinskolen i Ribe var den elskelige Jannik Lindbæk fra Sønder Farup og Bispesønnen Vilhelm Balslev fra Ribe blevet hans gode Venner. Lindbæk — i flere Aar Forstander for Ubberrup Højskole — blev ikke gammel, skønt han stred tappert mod den Lungetuberkulose, som tidligt fik Tag i ham. For dem begge gjaldt det, at Venskabet holdt til det sidste.

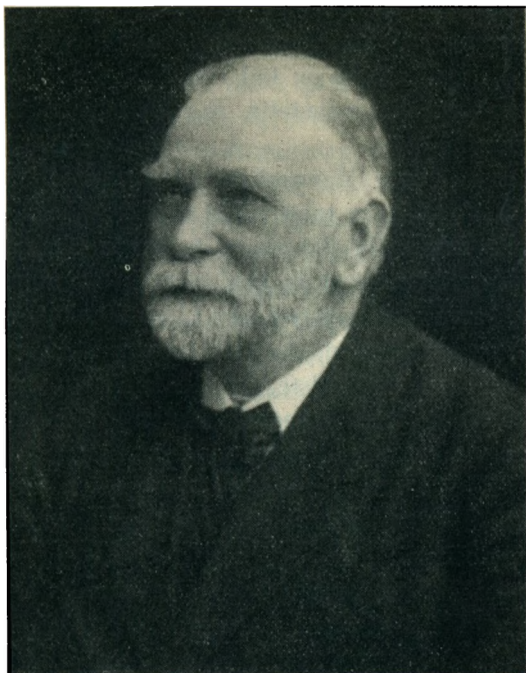
Efter at Rosenstand i 1883 havde faaet sin Embedseksamen, prøvede han i de følgende seks Aar forskelligt. Først blev han en kort Tid Lærer ved Grundtvigs Højskole i Lyngby, saa blev han uordineret Medhjælper hos Pastor Boesen i Odder, hvor Kirken fyldtes under hans Forkyndelse, og endelig blev han i 1885 Hjælpepræst hos Pastor Tejlmann i Bering Valgmenighed.

I denne Stilling kom han Aaret efter til Silkeborg, hvor han tillige blev Lærer ved Seminariet.

Men saa kom der Opfordring til ham fra V. Vedsted — Jannik Lindbæks Fødesogn — om at søge det ledige Præsteembede der. Skønt der var gaaet fjorten Dage efter Ansøgningsfristens Udløb, søgte og fik han det den 19. Februar 1889. Han blev ordineret den 3. Maj og

blev den 5. Maj indsat i Embedet. Og her levede og virkede han saa i fyrretyve Aar.

Det varede ikke længe, før Folk fra Omegnen, bl. a. fra Raahede, Lundsmark, Rejsby og Brøns fandt Vej til V. Vedsted Kirke, og vi er sikkert mange, som kan vidne, at vi i vor Ungdom fik Hjælp og Lys over mange Spørgsmaal under Pastor Rosenstands Prædikestol. Min Mand, der var Kirkesanger, og som i seks og tyve Aar sad i V. Vedsted

Pastor Rosenstand

Kirke hver Søndag, siger, at han fra første Færd, ogsaa i sine helt unge Dage, altid glædede sig til at komme i Kirke. Der var en Kraft og Inderlighed i Rosenstands Forkyndelse, som holdt os fast fra først til sidst. Han talte til det inderste hos Mennesker, til Samvittighed og Vilje, og det var ham magtpaaliggende at faa Mennesker sat i Gang. Han sagde ikke — som man stundom kan høre, at vi kan være ganske rolige, Livet gror af sig selv — vi kan intet. Nej, arbejde med Tingene — sagde han — intet kommer af sig selv uden Ukrudtet paa de udyrkede Marker — ogsaa i aandelig Henseende. Eller han kunde sige: Vi lever kun i samme Forhold, som vi længes, higer og arbejder os fremad imod Fuldkommenhedsmaalet, som først naaes i »Landet hinsides Hav«. Eller: »Vi skal ikke lade en enkelt Retning være ene om at

tale om Fortabelse. Vi skal ikke tale om de andre, men vi kender alle sammen et Menneske, nemlig mig selv, i hvem Fortabelsens Kræfter arbejder og er stærke«. »Vi kan vel ikke i et luthersk Land glemme, at det er Troen, det kommer an paa. Ja, Troen er Middel og Betingelse — men Maalet er Kærlighed. Vi har Ansvar over for hinanden. Vi skal lade vor Glæde og Tak skinne ud over de hungrende og tørstende, nøgne og fremmede, syge og bundne — alle som trænger til Kærlighed. Og hvem gør vel ikke det?«

Ja, jeg kunde blive ved. Han havde mange Strengte paa sin Harpe.

Pastor Rosenstand var især i de første Aar meget bange for Vane-kristendom og Vanealtergang og lod ved Lejlighed sin Frygt faa Udtryk. Maaske var han for ængstelig, saa en og anden af den Grund har holdt sig tilbage.

Han undredes tidt over Menneskers »Nøjsomhed«. »Der er nok af Higen paa denne Jord, men mest udad mod Verdenslivet i Stedet for opad mod Lysets Land. Og det slaar de fleste Mennesker sig til Ro med.« Naar han da kom til at se paa, hvor lidt mange tilsyneladende brød sig om det, som for ham ene gav Livet Mening, og som han saa gerne vilde hjælpe andre med, da blev han mismodig og kunde sige, at praktisk Arbejde var det bedste, for der saa man da Resultater.

Naar der til Gudstjenesten Juledag eller en anden Højtidsdag havde været særlig mange i Kirke, glædede det slet ikke Rosenstand i den Grad, som man kunde være tilbøjelig til at tænke. Han brød sig ikke ret meget om lidt Feststemning. »Kristendom er daglig Brød — og daglig Fest,« sagde han.

Jeg har været i Pastor Rosenstands Hjem omtrent et Aar. Rosenstand stod op i god Tid om Morgen, og vi samledes alle i det rummelige Køkken til Morgenkaffe. Derefter holdt han Morgenandagt. Foruden en Salme, Trosbekendelsen og Fadervor læste han altid et lille Stykke af det nye Testamente. Straks fra Morgenstunden var han munter og glad, og han spøjte med sin Kone og gav hende stadig nye og tit ejendommelige Kælenavne. Han fandt, hun ordnede alt det praktiske saa udmærket. Maden var god — han var glad og taknemlig for Hjem og Børn.

Jeg mindes egentlig kun én Ting, som kunde irritere ham derhjemme. Glemte man at lukke Døren efter sig, da blev han ikke god. »Jeg maa se at komme bag efter et Kvindfolk, naar jeg skal ind i Himlen«, sagde han, »for de lader altid Dørene staa aaben«.

Lidt anderledes kunde det være, naar han færdedes i Byen eller var i Selskab, hvor Samtalen ikke interesserede ham. Da kunde han være tavs og utilnærmelig. Og saa var Folk ikke rigtig tilfredse med ham. Men ved Siden af var man stolt af at have ham til Præst. Kom der

fremmede Talere paa Efterskolen eller i Kirken, og man bagefter talte om, at baade den ene og den anden havde talt godt, saa endte det gerne med: »Ja, det var rigtig godt, men der er nu alligevel ingen, der kan sige det saa godt som vor egen Præst«.

Der ankedes ogsaa sommetider over, at han kom for lidt ud til gamle og syge. Selv sagde han, at han kunde ikke trænge sig paa og gaa andre Steder, end hvor man sendte Bud efter ham. Men fik han saa Bud bare én Gang, saa blev han ved at komme, og jeg ved, at han for mange var til stor Hjælp og Trøst, naar det led mod det sidste. Det kneb ogsaa tit for ham at faa Kræfter til alt det, han gerne vilde. Fra Ungdommen af havde det været galt med Nerverne, og han klagede tit over Træthed i Hjernen og bristende Arbejdsevne.

Rosenstand vilde, at der i Præstegaarden skulde leves jævnt og muntert og virksomt. Han følte sit Ansvar overfor den nøjsomme Befolkning, han levede iblandt, og han vilde ikke give et Eksempel, der fik Fordringerne til at stige. I flere Aar var han en meget brugt Foredragsholder i sønderjyske Foreninger i Byerne, og selv om han da tit var i fornemt Selskab — baade med Grever og andre Honoratiores — saa mødte han altid i sit blaa Vadmel's Jakkesæt. Saa vidt jeg ved, ejede Fru Rosenstand aldrig en Silkekjole.

Pastor Rosenstand drev næsten hele sin Tid selv. Præstegaardens Landbrug. Der var da i Huset foruden 2—3 unge Piger gerne en Forkarl og en Dreng. Unge Piger kunde Fru Rosenstand faa mange flere af, end hun havde Brug for. Vi spiste alle ved et Bord. Selv om der var Besøg af Biskoppen eller Provsten, én eller anden Professor eller andre fornemme Gæster, saa var Karlene til Bords. »Hvem er den unge Mand, der sidder ved den anden Bordende«, spurgte Biskop Koch engang. »Det er min Avlskarl«, svarede Rosenstand.

Ved den Tid, da Rosenstand kom til V. Vedsted, var det Skik og Brug der — som vel dengang saa mange andre Steder — at de fleste af Mændene ikke godt kunde komme til Ribe til Marked eller i andet Ærinde, uden at de fik lidt rigeligt af de vaade Varer. Ogsaa til daglig var det Skik, at man gik sammen og drak Kaffepunsche med hinanden. Dette paatalte Rosenstand i sine Prædikener — sagde bl. a., at det var ham en Sorg at se paa, og at det maatte blive anderledes. Naturligvis var der flere, der blev vrede, og Rygtet gik snart om den »gale« Præst i V. Vedsted. Men det tog dog kun forholdsvis kort Tid, før dette Forhold bedredes og Drikkeriet tog af. Fra denne Periode fortælles følgende Historie: I en af Gaardene i V. Vedsted sad en Formiddag Manden og et Par Naboer og gjorde sig tilgode med et Par Kaffepunsche. Brændevinsflasken stod paa Bordet, og de havde det rart. Vinduerne vendte ud imod Gaarden, og pludselig udbryder den

ene af Mændene: »Der kommer æ Præst!« Naboerne betænkte sig ikke længe, de sprang op, løb ind i den anden Stue og forsvandt ud igenem Vinduerne mod Haven. Kun Værten blev paa Valpladsen og maatte tage mod Præsten.

I Præstegaarden var der om Sommeren tit Gæster, som opholdt sig der i Ugevis. Saa længe Jannik Lindbæk var saa rask, at han kunde taale Vesterhavsluften, kom han og hans Kone. De andre af Rosenstands Ungdomsvenner Carl Koch og Vilhelm Balslev holdt ogsaa flere Gange Sommerferie der. Tiest kom dog nok Professor I. P. Bang og hans Søster. I flere Aar havde de deres Mor, den gamle Fru Bang, med. En Sommer var Magister Axel Olrik der i lang Tid. Og der kom mange andre. I saadanne Sommermaaneder levedes der rigt og fornøjeligt i den gamle Præstegaard, og alle vi, der var saa lykkelige en Gang imellem at være med i Selskabet, mindes det med Glæde. Fru Rosenstand tabte aldrig Humøret, selv om der var meget, hun skulde tage sig af. Hun var blandt de heldige, der næsten ikke kendte til Sygdom, og hun var ikke bange for selv at tage fat. Hun var tillige saa fornuftig, at hun altid gav sine Gæster jævn og borgerlig Mad, der hverken fordrede saa megen Tid og Ulejlighed eller kostede saa mange Penge. Flæsk havde man altid i Præstegaarden, og Tykmælk, Jordbær og Frugtgrød manglede heller aldrig i Sommertiden.

Naar Høsletten kom, og Høet i Præstegaardens Marskenge var tjenlig til at sættes i Stak, sendte Fru Rosenstand gerne Bud til Efterskolen, om hele Husstanden, Elever, Lærere, Piger og Børn vilde komme og hjælpe at rive Hø en bestemt Eftermiddag. Jeg tror dog, at det meste Arbejde, der blev leveret i disse Eftermiddagstimer, var at sidde og ligge i Høet og spise Frugtgrøden, Fru Rosenstand havde bragt med i store Krukker. Mælk havde hun i Transportspande. Vi var dengang ikke forvante med Udflugter eller Forlystelser i den gamle noget afsides Landsby, og en saadan Sommereftermiddag i Marskenge med de vide Udsigter og i fornøjeligt Selskab staar endnu i Mindet med Sol og Festglans over sig.

Hvor har vi ogsaa tilbragt mangan god Vinteraften i Fru Rosenstands Stue! Naar Præsten saa havde anbragt sig i den store Lænestol, havde han gerne et eller andet at fortælle eller lidt at læse for os. Der manglede aldrig Stof til Samtale.

Engang imellem kom der Bud efter os, om vi vilde komme for at hjælpe at holde Snakken vedlige. Det var gerne, naar Rosenstand var træt eller der kom Gæster, der knap havde de samme Interesser som Værten eller var lidt tavse af sig. Tit havde vi det ogsaa meget muntert.

En Aftenstund kom der Bud efter os. Hvad mon der var paa Færde?

Maaske var der noget meget festligt! Min Mand ind i Soveværelset og trak i sin stiveste Stads.

Præsten og hans Kone tog imod os i Gangen, og Boesen præsenterede sin fine Udhaling og udtalte sin Forventning om noget ekstra! Saa forsvandt Rosenstand, og lidt efter kom han tilbage iført Kjole og hvidt og med hvide Handsker i Haanden! Kjolen var i Parentes bemærket alt for snæver. Men saa blev der Fest med Spøg og Latter. Rosenstand havde nemlig ogsaa den Evne at kunne spille Komædie. Jeg mindes den tætpakkede Gymnastiksal ved et Ungdomsmøde paa Efterskolen, hvor Rosenstand sammen med nogle Lærere læste Hostrups »Soldaterløjer« som Fælleslæsning, iført deres ganske almindelige Tøj og kun med »Hesten« og »Bukken« som Kulisser. Rosenstand læste den menige Soldat Ankers Rolle gav »Svenskeren« og »Brown«, saa Publikum var ved at revne af Latter. I Øjeblikket morede man sig kongeligt, men Dagen derpaa var der en og anden, der forargede sig. Det passede sig ikke for en Præst at være saa morsom.

Engang legede han Ordsprogsleg med Efterskoleeleverne og gik ogsaa da saa levende op i sin Rolle, saa man bagefter snakkede om, at sligt skulde en Præst holde sig borte fra.

Jeg har engang hørt ham læse »Ambrosius« for Sommerpigerne, saa vi til Slut græd allesammen!

En Vinteraften skulde Eleverne i Teater i Ribe og se Hostrups »Tordenvej«. Da Stykket var ganske ukendt for de fleste af dem, læste Rosenstand det for dem nogle Dage før. De kom skuffede hjem. Opførelsen paa Teatret havde ikke været nær saa god som Oplæsningen.

V. Vedsted By ligger paa en Klitrække, der strækker sig fra Havet og ind efter Ribe-Tønder Landevej. Mod Nordvest og Sydvest er der Marskenge, men lige Vest for Byen er altsaa et Bælte af Klitter med Marehalm og Lyng. Øst for V. Vedsted blev store Arealer efterhaanden tilplantede, og i dette Arbejde fik Rosenstand Lyst at være med. Han købte Jord baade mod Vest og mod Øst. Mærkeligt nok byttede man tit om paa Jorden derude ved Vesterhavet. I en Aarrække var der næsten engang hver Vinter Auktion i Kroen over en eller anden Ejendom eller noget af dens Jord. Og saa blev der handlet! Var der da et Stykke Jord, som Rosenstand havde gaaet og faaet Lyst til, saa *vilde* han have det. Og saa kunde det nok ske, at der blev lavet lidt af en »Præstehandel«. Efterhaanden blev han saaledes Ejer af halvtredsindstyve Tønder Land, hvoraf det meste blev tilplantet. Som i alle andre Hjem fulgte Børnene i Præstegaarden med i, hvad deres Forældre var optaget af og levede med. En af Smaapigerne grundede da over, hvordan hendes Fader dog skulde skaffe Penge til at betale al den Jord med. Og saa kom hun med sine to Sparekassebøger med tyve Kroner

i hver og vilde absolut give ham dem. »For«, sagde hun, »Far, du kan da ikke faa Penge nok til alt det«.

Hvor der var en lav Strimmel Jord ind imellem de med Lyng og Marehalm tilgroede Klitter, lod Rosenstand det ligge i Fred. Der kunde altid gro lidt Rug. Derfor er hans Plantager mellem V. Vedsted og Havet ikke sammenhængende, men som smaa grønne Lunde, spredt over et større Areal, pynter de nu op i Landskabets Ensformighed og bryder til Dels Vestenvinden paa dens Fart ind imod Byen.

Om Vinteren havde Rosenstand en Mand, der gravede Huller i det Stykke Jord, han nu havde foresat sig skulde tilplantes dette Foraar. Og naar Dagene saa begyndte at blive lange, og Solen steg paa Himlen, saa fik han travlt. Med sine Træsko paa, med én af Pigerne, et af Børnene eller sin Kone til Hjælp, plantede han selv hver eneste lille Gran og Fyr. Det var en Sundhedskilde for ham at arbejde med Plantningen, og saa var han jo med til at frugtbargøre lidt af Danmarks Jord.

Næst efter det at være Præst — med hele sit Hjertes Varme at forkynde for Menneskene om det, der havde gjort ham selv glad og frimodig — var Rosenstand Danmarks trofaste Søn. Nu boede han lige ved den sørgelige Grænse, vi fik i 1864, og hvem der har kendt Rosenstand forstaar saa godt, at heller ikke i denne Sag kunde han være passiv. Der maatte ske noget. Han fik da den Tanke, at der skulde bygges en Efterskole for sønderjydske Ungdom i V. Vedsted. Den Gang — i Begyndelsen af Halvfemserne — var der endnu kun Grænseefterskoler i Hejls, Skibelund og Holsted, men ingen paa Vesteregnen. Han talte med andre interesserede om Sagen, og nu gjaldt det da om at skaffe Penge. Som altid, naar der var noget, der laa ham paa Hjerte, sparede han sig ikke, og allevegne, hvor han kunde tænke sig, at der var Vilje og Evne til at være med, talte han med Folk om at tegne Aktier i Foretagendet. Og mange forstod, hvad det gjaldt og var med haade i Ord og Gerping. Men ikke alle var lige villige, og fra sine Ture i Vestslesvig for at skaffe Penge kunde han fortælle morsomme Træk. I en af Landsbyerne havde han saaledes været flere Steder, hvor Aktietegningen gik let og villigt, men tilsidst kom han i Følge med flere af Byens Mænd til en Gaard, hvor der var Velstand, men Manden var uforstaende og uvillig. Man trængte ind paa ham og foreholdt ham, at han burde være med, og tilsidst stod man i en Kreds om den stakels Mand midt paa Gulvet. Saa kneb det for ham, og for at faa Fred udbrød han: »Ja, skriv mig saa, skriv mig saa! Men det er et mæ det gue — det er et mæ det gue!« Et andet Sted var der flere Mænd samlede, og det kneb at faa dem med. Da der var gaaet et Stykke Tid med Snak frem og tilbage, sagde Konen: »Ja, Pastor Rosenstand, havde

det været »Grogger«, De vilde have dem til at tage Aktier i, da var det sikkert gaet lettere.«

Omtrent midt i V. Vedsted By, lidt højere end Omgivelserne, laa den Gang et Par gamle Huse. Det ene af disse blæste om i Harboøre-Stormen før Jul 1894. Da Pengene var sikrede, blev de to Huse med omliggende Jord købt, og begge Huse blev borttryddede. Her byggedes da i Sommeren 1895 Efterskolen med Plads til ca. 50 Elever. Den

indviedes én af de første Dage i November og havde denne første Vinter omtrent fuldt Hus. Den første Forstander var Holger Steen, gift med Marie f. Køster. Hun var Datter af Kristian Køster, der i sin Tid var Kapellan hos Grundtvig. Ved Indvielsesfesten var baade H. P. Hanssen og Jens Jessen tilstede. Ogsaa Tyssen, Hansen, Randerup, den Gang Formand for »Den nordslesvigske Skoleforening«, var der. Jan-nik Lindbæk havde skrevet en Kantate, og i denne forekom Sangen, som vi altid siden sang ved festlige Lejligheder, og som vi kaldte »V. Vedsted Efterskoles Opsang«.

Melodi: Jylland mellem tvende Have.

Her hvor over Enge side
Blæsten bærer Bud fra Strand,
hvor vort Blik kan daglig glide
ned imod vort tabte Land.
Her vi med Front mod Ørnens Magt
stiller i Danmarks Udkant
vor Skole som Grænsevagt!

Under Ørneas Vinger brede
søvntungt Mulmet bryder paa,
og i Mørket Trolde lede
pusler lumsk i hver en Vraa.
Tro skal vor Vagt dog holde Stand.
Baal han i Natten tænder,
det lyser saa vidt om Land!

Ja, langs hele Danmarks Grænse
Vagtblus flamme skal mod Sky,
vide skal de Luften rensse,
saa Uvæletterne maa fly,
lokke ad hver, som Lys har kær,
sprede det tyske Mørke
og varsle, at Dag er nær!

Naturligvis havde Rosenstand Timer paa Efterskolen, og han talte til Eleverne og fortalte for dem med Kraft og Varme. Men ikke altid fandt han, at de tog imod med den Trang og Iver, som han havde drømt om. Og saa kunde det ske, at han gik hjem fra Timen noget skuffet og mismodig.

Men forresten havde han ikke rigtig Tro til Foredraget som Undervisningsform. Han forlangte faste Rammer for Undervisningen med Brug af Bøger, saa Eleverne derigennem kunde udvikle deres Vilje og Arbejdsevne.

I en lang Aarrække, lige til Krigen udbrød i 1914, blev Efterskolen ved Efteraarsmøder og andre Lejligheder Samlingssted for mange Mennesker, Syd og Nord for Grænsen. Især ved Efteraarsmøderne saa vi tit hele Vognrækker komme med Vejen fra Hviding og længere Syd fra.

I disse Aar fik Rosenstand Tid efter anden Opfordring fra forskellige Steder af Landet om at søge Embede. Ogsaa Valgmenigheder havde Bud efter ham. Engang imellem rykkede det vel lidt i ham, men naar det kom til Stykket, kunde han ikke rive sig løs. Der var vel især én bestemt Valgmenighed, der fristede ham, men han endte sine Overvejelser med at sige: »Folkekirken har de bedste Missionsmuligheder«.

Hans gode Ven, Jannik Lindbæk, har sagt om ham: »Han er en utaalmodig Idealist. Han vil udrette noget, og han vil helst se Frugten af sit Arbejde straks. Der er et stort Stykke af en Agitator i ham. Han vil vække Menneskers Trang til at stille de største Krav til Livet, dem, som kun Kristendommen kan fyldestgøre. Thi for ham er Kristendommen den store Rigdom. Saa blev han da én af de grundtvigske Præster, i hvem der er mest Missionsdrift. Han *maa* arbejde paa at

vække et virksomt dansk Kirkeliv, hvor han kommer. Han har ikke andet at tale om. Han raader over en bredstrømmende, naturlig Veltalenhed, men hvad der mest flokker Tilhørerne om ham og holder hans egen Kirke fyldt Søndag efter Søndag, er dog nok den Glød i Viljen, der baade kan faa hans Tale til at flamme op i Patos og til at smelte i blød Inderlighed«.

Han var ikke saa lidt kritisk overfor den Retning, han selv tilhørte. Han holdt ikke af den æstetiske Grundtvigianisme med saa lidt af Vilje, etisk Kraft og Drift mod det fuldkomne. Derfor nærrede han Uvilje mod V. Brücker og Jakob Knudsen — og derfor saa han op til Emil Koch, som ikke hørte til de »æstetiske Grundtvigianere«.

I 1911 holdt han i Odense en Tale, der vakte Opsigt og Modsigelse indenfor grundtvigske Kredse og blev Indledningen til en stor Strid i »Højskolebladet«, der først endte i 1913, og hvor han og Morten Larsen tilsidst var ene paa Valen. Han havde ikke Brug for de grundtvigske Teorier, f. Eks. at Trosbekendelsen var dikteret Apostlene af Herren selv i de 40 Dage. Kristus selv er det eneste centrale.

Han vilde, at det grundtvigske, som jo trods alt havde hans Hjerte, ikke skulde stivne i Læresætninger, men det skulde netop være en *Livsbevægelse*. Han mente, at Viljeslivet anderledes end hidtil maatte frem, om det grundtvigske virkelig skulde blive til Gavn for Folket. Grundtvigs Opfattelse af Forholdet mellem Ord og Skrift — det sidste som »døde Ord« — var han en heftig og ganske uforstaaende Modstander af.

Rosenstand havde stadig Forbindelse med mange Mennesker Syd for den daværende Grænse. Han besøgte dem, og de kom fra de nærmeste Sogne og længere Syd fra til Gudstjeneste i V. Vedsted Kirke. Han fulgte godt med i alt, hvad der foregik i Sønderjylland, og han led med sine Landsmænd. Især smertede det ham at se paa, hvor fattigt de havde det i aandelig Henseende »uden virkelig Adgang hverken til Evangeliets eller Danskhedens levende Kilder«. I 1898 holdt han en stor Tale: »Aandelige Forhold i Sønderjylland« paa Askov Højskole. Det var især et Angreb paa de tyske Præster, som i Stedet for at være til Hjælp og Støtte for Folket først og fremmest var Kejserens og Fortyskningens Tjenere. Og dernæst var det et flammende Opraab til det danske Folk og til de grundtvigske Kredse om at bringe al den Hjælp, de kunde, til de mange dernede, der aandelig talt sad i en Ørken. Blandt Tilhørerne var der mange Syd fra, og Talen gjorde et ganske overvældende Indtryk. Da Rosenstand sluttede, traadte Schrøder frem paa Talerstolen og begyndte med at sige: »Jeg er tilmode, som om jeg var med ved Kirkemødet i Clermont . . .« Bagefter stod Folk allevegne baade ude og inde og drøftede, hvad der var blevet

sagt, og fra Sønderjyderne lød det: »Bare Rosenstand kunde komme og tale saadan nede hos os«. Men det var jo ganske umuligt. Rosenstand havde, en Tid før han talte i Askov, holdt Talen i Fredericia, og han kaldte den derfor spøgende »Fredericiaslaget mod de tyske Præster«. Talen blev trykt i »Dansk Tidsskrift«, og i Særtryk blev den udbredt i Nordslesvig i 2000 Eksemplarer. Men fra den Tid kom han for Alvor paa det sorte Bræt hos Preusserne, og det forlød, at Gendarmerne gik med hans Fotografi i Lommen, og at Udvisningsordren laa parat til ham.

Saa døde Maren Skrydstrup — en Gaardmandskone i Rejsby. Hun var en af Rosenstands flittigste Kirkegængere, og det havde jo været naturligt, om han fulgte hende til Graven. Men paa Begravelsesdagen havde han netop lovet at tale i Aarhus. Vi var da nogle faa foruden Fru Rosenstand, der kørte til Rejsby for at følge. Da vi var samlede i Kresten Skrydstrups Gaard, traadte pludselig Gendarmen ind i Stuen og spurgte efter Pastor Rosenstand. Der blev sagt, som sandt var, at han var der ikke, og Gendarmen undersøgte saa selv Huset, men maatte jo ride sin Vej med uforrettet Sag. Fra den Dag vovede Rosenstand sig aldrig over Grænsen. En og anden af hans Sognebørn var ikke helt fri for at være lidt stolte af, at deres Præst havde gjort sig fortjent til Preussernes Forfølgelse. En gammel Husmand sagde engang til ham: »Naar De kommer ud o æ Station, saa skuld De go hen til æ Rækværk og sej nove grov nove te dem!« Paa den lange Grænsestation var den tyske Perron kun adskilt fra den danske ved et Jærnrækværk.

Rosenstand tog ikke megen Del i Politik. Han fandt, at »Flertallet« for det meste havde Uret, og at ivrig Politiseren hos de fleste Mennesker fremmede alle mindre gode Egenskaber. Kun én Gang mindes jeg, at han virkelig var optaget ved et forestaaende politisk Valg. Det var, da Jens Busk trak sig tilbage som Folketingsmand for Ribekredsen. Der blev da af Venstre opstillet tre Kandidater, Gaardejerne Jørgen Jørgensen, Kalvslund, og Søren Brorsen, Nørre Farup, og saa Dr. Laust Moltesen. I V. Vedsted vilde baade Konservative og Venstre stemme paa »Laust«. Han var én af deres egne — ham kendte de, fra han var Dreng. Han var derovre fra Raahede, og han havde gaaet i Skole i V. Vedsted. De to Præster, Rosenstand og N. A. Jensen, Jernved, var paa Valgmøderne Moltesens ivrige Fortalere. Der var dem, der paastod, at de var *for* ivrige! Da de tilsidst mærkede, at Moltesen nok ikke blev valgt, var det ved et af de sidste Valgmøder i Plantagen ved Ribe, at Rosenstand i sin Tale udslyngede de bevingede Ord: »Om der saa kom en Engel fra Himlen og stillede sig her, saa vilde Folk sige: »Vi vil ikke have ham — han er ikke her fra Kredsen«.

I Aaret 1910-11 var Rosenstands ældste Datter paa Borups Højskole i København. Hun kom da paa en eller anden Maade i Forbindelse med en arbejdsløs Familie. Hun fortalte sine Forældre om dem, og det endte med, at Rosenstaand tilbød, at de maatte komme hele Familien med alt deres Pik og Pak og bo gratis i et Hus, »Annekset«, som han ejede, og som laa i umiddelbar Nærhed af Præstegaarden. I dette Hus havde i Forvejen i flere Aar boet en Familie — ogsaa uden at betale Husleje — der var udvist fra Rejsby. Det var ved Efteraarstide, at den københavnske Familie indfandt sig og fik sig installeret i »Annekset«. Præstens indbød dem til Juleaften i Præstegaarden og tog sig i det hele taget af dem paa mange Maader. Manden fik Arbejde med at grave Huller til de smaa Graner, der skulde plantes til Foraaret. Men — Timelønnen var ikke som i København — til Gengæld var her jo ogsaa meget billigere at leve — maaske var der ogsaa alt for roligt og stille — nok er det, ved Foraarstide forsvandt hele Familien igen derhen, hvorfra den var kommet. 1913 overlod Rosenstand »Annekset« til Hvilehjem for sønderjydske Sygeplejersker. Men det blev kun af kort Varighed. For — saa kom Krigen, og det var pludselig, som om Verden var en ganske anden! Her havde vi gaaet og i Grunden til en vis Grad ment, at: »her er dog en dejlig Skov, for her er ingen Røvere«. Men nu fik vi noget ganske andet at se. Fra vore Vinduer saa vi ned over Markerne til den nærmeste Landsby mod Syd. Grænsen — en almindelig Grøft — var imellem, men hvor var der Forskel paa vore Kaar! Vi kendte Gaardene og vidste, hvor de forskellige Folk boede. Der og der var Manden med og der Sønnen — og der Sønnerne — indil fire-fem! Det forekom os, som om de lave straa-tækte Bygninger derovre saa endnu mere trykkede, graa og triste ud end sædvanlig, og det syntes os, som havde vi mere Solskin end de paa den anden Side af Grøften. Hver Aften havde vi Bud i Ribe efter Avisen, vi kunde ikke vente til næste Dag. Forhaabentlig vilde Begivenhederne udvikle sig hurtigt, saa det snart kunde faa Ende — sikkert inden Jul. Rygterne svirrede — ubegribeligt hvor de kom fra! En Dag fortaltes om forgiftede Brønde — næste Dag at Kejseren var fængslet og at Berlin brændte. Og saa fremdeles.

Snart begyndte der at komme Flygtninge til vor Grænse-Landsby: Russiske Fanger og danske Nordslesvigere. Mange stjal sig over Grøften trods den tætte Kæde af Vagtposter langs hele Grænsen. Vel endnu flere vadede ved Ebbetid om Natten gennem Havet. Vaade og forkomne bankede de da for det meste paa Efterskolens Døre, og alle blev godt modtaget. Næste Dag vajede saa Danebrog paa den høje Flagstang til et Tegn for de paarørende mod Syd, at Flugten var lykkedes. Til vor nærmeste Nabo kom der ogsaa enkelte Flygtninge, og han bredte

da et stort hvidt Haandklæde ud paa Sydsiden af sit sorte Hustag. Det kunde ogsaa ses i Raahede.

Men Aarene gik, og altid forlød det jo, at Tyskerne sejrede. Hvordan vilde det hele ende? Vi kunde jo ikke slippe Haabet om, at dette Ragnarok skulde føre med sig, at vor Grænse blev rykket mod Syd. Og hvis ikke — hvad saa? Og alle de mange, vi kendte og holdt af, og som nu led og stred og døde rundt paa Evropas Valpladser. Ja, de fire onde Aar sled paa os alle! Ikke mindst sled de paa en Ildsjæl som Rosenstand. Utaalmodig ventede han paa, at der skulde ske noget afgørende, saa Preussens Magt og Storhed kunde faa et Knæk. Men det trak ud, og i Efteraaret 1916 var han saa medtaget, at hans Læge raadede ham til at tage til Refsnæs Kysthospital i nogle Maaneder for at komme til Kræfter. »Bedst vilde vel en engelsk-fransk Sejr have hjulpet Pastor Rosenstand« — sagde Lægen.

Da Rosenstand havde været paa Kysthospitalet en Tid, kom der en Dag et Brev fra ham til min Mand. Boesen har aldrig været af de stærke og kraftige, og kun ved at økonomisere med sin Tid og sine Kræfter kunde han holde ud til alt det Arbejde, der ikke mindst paa dette Tidspunkt paahvilede ham. Rosenstand skrev bl. a., at han vilde indbyde Boesen til at komme til Refsnæs og hvile sig og komme under Lægebehandling i en Maanedes Tid. Rosenstand betalte Opholdet, kun Rejsen skulde han selv sørge for. Da min Mand havde læst Brevet, stod han og saa spørgende paa mig. »Kan jeg tage imod det?« »Ja«, sagde jeg, »naar nogen vil være god imod én, skal man med Glæde og Tak tage imod det«. Samme Eftermiddag tog Boesen til Ribe, talte med Provsten og fik fat paa en Vikar. Næste Dag rejste han, og en Maanedstid derefter kom han hjem igen, udhvilet og forfrisket.

Der var dog én Begivenhed i Krigen, som virkede oplivende paa Pastor Rosenstand, og som glædede os alle. Det var, da vi læste om, at General Allenby som Sejrherr var rykket ind i Jerusalem. Den Dag vajede Danebrog i Præstegaardens Have.

Men alt faar jo dog en Ende. Og det fik de fire lange, frygtelige Aar ogsaa. Vi aandede alle lettede op! Nu var det forbi, og det blev sikkert den sidste Krig! Alle havde jo nu lært at indse, at den Vej var ufarbar! Vi maatte frem paa en anden Maade!

Og alle, der var danske, skulde nu faa Lov at høre til Danmark! Aa, hvor skulde det nu blive dejligt at leve! Mange af os kunde ikke lade være at græde, naar vi læste om Mødet paa »Folkehjem« den 17. November 1918 og de følgende Møder rundt om i Nordslesvig. Vi var af hele vort Hjerte med i den store Forventning og Glæde midt i al Sorgen over alle de mange, der ikke vendte tilbage. Hvem der havde været med paa »Folkehjem«, kunde ikke blive træt af at fortælle om,

hvordan alle lo og græd og sang og var som én stor lykkelig Familie. Ja, saadan gik det til Jul, men efter Jul begyndte Splittelsen og den bitre Strid om, hvor Grænsen skulde gaa.

Ogsaa Grænsestriden sled haardt paa Pastor Rosenstand. Han holdt paa vor historiske Ret, og han var jo ikke lunken, men enten varm eller kold. Og her var han for Alvor varm — og Striden skilte ham for en Tid fra flere af hans Venner.

Efter Genforeningen blev han i et halvt Aar Vikar i Augustenborg, og efter Opfordring søgte han Præsteembedet i Nybøl paa Sundeved. Hans Kone og Børn boede hele Tiden i V. Vedsted, og da Afstemningen i Nybøl gik ham imod, vendte han hjem til sit gamle Sogn, som han da ogsaa havde haft svært ved at tænke sig at forlade. Og derhjemme ventede der ham en festlig Modtagelse med en flagsmykket By og et Guldur som Gave! Det var ham en stor Glæde og Opmuntring!

Han var ellers alle Dage meget bange for alt Festeri — han ængstedes for det overdrevne og uægte.

For Rosenstands Skyld blev nu Hviding og Rejsby, der ligger Syd for den gamle Grænse, slaaet sammen med V. Vedsted. Han og Kapellanen i Hviding skiftedes saa til at holde Gudstjeneste i de tre Kirker.

I 1929 søgte Pastor Rosenstand sin Afsked, og til første Oktober var det Meningen at flytte fra Præstegaarden ned i »Annekset«, der nu fik Navnet »Digehuset«. Baade Aar og Dag i Forvejen var der gjort Forberedelser i Hus og Have, og de glædede sig begge til at faa nogle gode Aar sammen i det hyggelige Hjem. Men det gik anderledes.

Søndag Morgen den 1. September 1929 sad Pastor Rosenstand, som han nu havde gjort hver Søndag i fyrretyve Aar, ved sit Skrivebord i sin Stue og skrev en lille Disposition til sin Prædiken. Saa gik Døren op, og hans Hustru kom, som hun plejede, med et rørt Æg til ham, før han skulde gaa i Kirke. Han saa glad op paa hende og sagde: »Nu kommer Godheden og mødes med dyb Taknemlighed«. Det blev de sidste Ord, han sagde til sin Kone.

Da han i sin gamle Kirke var kommet et godt Stykke hen i Prædiken, var det ved at gaa istaa for ham — han gentog og famlede i det. Hans ældste Søn, Gaardejer Tage Rosenstand, gik op til ham paa Prædikestolen og sagde: »Du maa hellere holde op, Far!« »Nej — jeg kan nok«, sagde Præsten og sank saa sammen. Man bar ham ud af Kirken og ind i den gamle Præstegaard, og ved Aftenstide udaandede han uden at være kommet til Bevidsthed. Hans virksomme og lykkelige Liv var endt. Han, der som faa elskede Livet, havde tit gruet for Døden. Nu »saa« han den slet ikke.

Rosenstand vilde nødigt have sine Børn i »den sorte Skole«. Han ønskede, de maatte blive ved Landbruget. Det var ham da en Glæde,

at ikke mindre end fire af de seks Børn blev bosatte i V. Vedsted Sogn. Han var overbevist om, at Arbejdet med Jorden var det sundeste baade for Legeme og Sjæl. Og han havde sikkert Ret.

Her i V. Vedsted, dette Hjørne mellem Grænsen i Syd og Havet i Vest, var flere særprægede Mennesker strandede. I de smaa gamle, lave Huse mellem den nøjsomme Befolkning var her ikke dyrt at leve. Man kunde indrette sig, som man vilde og havde Raad til. Tæt ved den store, gamle Kirke laa et lille lavt Hus. Her boede »Thomsen« — ganske alene. Han havde aldrig kvindelig Hjælp hverken til Madlavning eller Rengøring. Hans Fader havde været Købmand paa Grønland. Om Sommeren skuffede og rev Thomsen paa Kirkegaarden, men kom der saa Folk for at se til deres Gravsteder, forsvandt han ganske stille bort fra deres Nærhed. Børn vilde han derimod gerne snakke med.

Kom man en Vinterdag ind i hans Forstue, saa man til højre en aaben Faaresti. Faarene stod fredeligt og gnavede Hø i sig med Hovederne ind mod Gangen. Inde i Stuen skulde man se sig godt for, at man ikke kom til at træde paa Gryder, Potter eller andet Husgeraad, som flød over hele Gulvet. Tykke og store Spindelvæv hang i Kroge og ved Loftet, og Vinduerne var næsten helt uigennemsigtige. Paa Bordet stod Kopper og Tallerkener fra det ene Maaltid til det andet og blev vist aldrig vasket af. Man sagde, han fyrede aldrig i Kakkelovnen. Naar Kulden kom, tog han et Faareskind over sig, og slog et Skind ikke til, tog han flere. Faarekødet blev ikke saltet og røget, som det ellers er Skik og Brug. Han tørrede det, som man gør det paa Grønland. Vi var vel nok flere, som nærrede nogen Tvivl om, hvorvidt det var en heldig Fremgangsmaade under vore Breddegrader.

Men Thomsen var en rar og fredelig Mand. Han læste flittig sin Avis og vidste Besked om mange Ting. Da der i 1909 samledes frivillige Bidrag til Landets Forsvar, gav han straks 5 Kr. Nu er han død, og Huset er revet ned.

Omtrent midt i Byen boede Kammerraad With og hans Kone. De var Ægte fra Rømø, og det kendtes da ogsaa paa deres Maal. With var gammel Sømand, og han havde i 1864 været med Kaptajn Hammer som Lods i Farvandet mellem Vesterhavsoerne. Som bekendt var Forsvaret af disse Øer overdraget Kaptajn Hammer. Under Krigen blev With taget til Fange af Tyskerne og ført til Magdeborg. Her blev han bl. a. sat til med en Trillebør at køre Jord bort, hvad han fandt var langt under en Sømands Værdighed. Da han kom hjem igen, blev han til Tak for sine Fortjenester under Krigen Kammerraad og Dannebrogsmænd. Nu var han ansat som Toldopsynsmand ved Vesterhavso-

kysten, men det var en nem Bestilling, for selvfølgelig blev der aldrig her ved Vadehavet, hvor ingen Skibe kunde gaa ind, nogen Varer at fortolde.

Engang havde With Besøg af Sogneraadsformanden. Denne var Byens største Gaardejer, noget af en Prokuraturnatur, og han regnede i høj Grad med materielle Værdier. I Samtalens Løb kom de da ogsaa ind paa Studepriserne, som jo var meget bedre Syd for Grænsen end her i Danmark, og Sogneraadsformanden bemærkede, at det egentlig havde været det bedste, om Tyskerne havde taget det hele. Men da sprang den gamle Søulk op, slog i Bordet og raabte paa sit Rømsprog: »Vil — Du — se — Du — kommer — ud — af — mit — Hus!«

Fru With var én af de faa i Sognet, der blev kaldt Frue. Oprindeligt var der ellers kun én, der fik denne Titel. »Fruen« — det var Præstekonen — og ingen anden. Fru With var nu ved at blive gammel, og hun gik med Brillen paa Næsen, Kappe paa eller Tørklæde om Hovedet, og Tørklæde om Skuldrene. Men hun var endnu og havde været i mange Aar uundværlig de fleste Steder ved »glædelige Begivenheder«. Ogsaa i Præstegaarden. Pastor Rosenstand fortalte engang meget morsomt om, hvordan hun, naar alt var lykkelig og vel overstaaet, plejede at komme ind i hans Stue, og med Ordene: »Hr. Pastor — en Søn« (eller »en Datter«) tog hun ham om Halsen og kyssede ham!

Fru With havde Hjertet paa det rette Sted. Da der engang i et ikke velstaaende Hjem paa Manø blev født Trillinger — tre Drengene — tog Fru With den ene med sig hjem og opdrog ham som sin egen.

Naar Manøboerne kom kørende og skulde til Ribe, var der mange af dem, der bedede hos Kammerraad Withs. Manøvognene havde store Hjul og høje Fjedre under Kassen, for at man kunde være nogenlunde sikker paa at komme »tørskoet« gennem »Dybet« — omtrent midtvejs mellem Manø og Fastlandet. Paa Muren af Withs Hus hang altid en Trappetige, indrettet til at hægte paa Manøvognene, saa Folkene bekvemt kunde komme op og ned.

I 1912 kunde Kammerraadens holde Diamantbryllup, og næsten hele Sognet samledes i Efterskolens Gymnastiksal og holdt Fest for dem. De oplevede ogsaa Krondiamantbrylluppet, men da var de for gamle og svage til at være til Gilde.

Vor nærmeste Nabo boede ligesom Thomsen ganske alene, men i et temmelig nyt Hus. Han var fra Raahede og hed Jeppe Sivertsen. Saa vidt vi kunde forstaa, bestod hans meste Føde i tykke Rugbrøds-mellemmader. Han brugte den største af sine Stuer til Værksted og havde altid om Vinteren travlt med al Slags Træarbejde. Om Sommeren arbejdede han mest i sin temmelig store Have. Han havde det ordentligt i sit Hus og brugte flittig Kosten. Vand var han derimod

temmelig sparsommelig med. Under Krigen var det altid opmuntrende at tale med Sivertsen. Om det aldrig saa saa sort ud, rokkedes han dog aldrig i sin Tro paa, at Retten maatte sejre tilsidst, saa sandt der var en retfærdig Gud over os alle. Ellers var der ingen Mening i det hele. »Han skal nok komme til at give sig«, sagde han tit om Kejseren. I Begyndelsen af Krigen gik han sommetider til Raahede og hjalp til paa sin Fødegaard, men efterhaanden, som det blev vanskeligere at komme over Grænsen, holdt han op med det. Han vilde ikke tigge Tyskerne om noget. Det var Sivertsen, der, som før fortalt, bredte et Haandklæde ud paa sit sorte Hustag til et Tegn for Slægt og Venner mod Syd, naar én eller anden af hans Bekendtskab lykkelig og vel var gaaet gennem Havet eller paa anden Maade var sluppet over Grænsen. Den 10. Februar 1920 kom Sivertsen i sit pæne Tøj og med Emblemets med de danske Farver ind til min Mand — som var ene hjemme, da jeg var rejst til Københoved for at stemme — og sagde: »Ja nu gaar jeg (nemlig til Raahede for at stemme), og i Dag skal de nok komme til at lade mig gaa.« Han vilde ikke gaa Genvejen ned over Markerne, men den noget længere Vej med Landevejen, for at saa mange som muligt af de tyske Embedsmænd ved Toldstedet skulde se ham med Emblemets og være nødt til at lade ham passere.

Saa var der Hans Grejsen. Han var Slagter og Egnens »kloge Mand«. Mange af Byens Folk gik først til Hans Grejsen med en bullen Finger eller lignende. Han brugte kun »naturlige Midler« og anbefalede tit at bruge Smør som Salve — »men det skal være rigtig Smør«. Bedst var han dog som »Dyredoktor«. Utrættelig var han i sin Omhu for de syge Dyr, og han kunde godt vaage en hel Nat igennem for at pleje og tilse en saadan Patient. Men mærkede han, at hans Visdom ikke slog til, bad han Ejeren om at sende Bud efter Dyr lægen. Og naar denne saa kom, fortalte Hans Grejsen omstændelig om »Tilfældet« og stod ham bi med, hvad der skulde foretages. Dyr lægerne i Omegnen kendte Hans Grejsen og satte Pris paa ham. Ogsaa Lægerne vidste Besked om Hans Grejsens Virksomhed og var kloge nok til at lade ham »praktisere« uforstyrret. Engang mødtes Hans Grejsen og Sygehuslæge Dr. Nielsen fra Ribe paa Vejen. »Godav, Dr. Nielsen«, sagde Hans Grejsen, »hvordan goer et?« »Det gaar ikke godt, Hans Grejsen, for herude tager De jo Fortjenesten«, sagde Dr. Nielsen.

I flere Aar boede der i vor By en mærkelig Mand. Karlson hed han, men han blev altid kaldt »Skipperen«. Han var kommet sydfra — fra Vesteregnet, og hans Skippervirksomhed indskrænkede sig vistnok til, at han havde sejlet og maaske fisket lidt i Vadehavet. Maaske skulde han under andre Forhold have været Digter, i hvert Fald

havde han en livlig Fantasi og brugte næsten altid blomstrende Udtryk og højstemte Vendinger. Pastor Rosenstand sagde om ham: »Han mangler aldrig Ord, for Løgnens vidtstrakte Rige staar ham aaben«. Han var glødende Patriot og Fædrelandsven, ikke mindst naar han havde faaet for meget af de vaade Varer. Og Brændevinen blev ham mere og mere uundværlig. Engang han arbejdede for Pastor Rosenstand med at grave Huller i Klitterne til ny Plantning, og han havde en Flaske med den klare Væske med til at styrke sig paa, fik Rosenstand Lejlighed til at anbefale ham at tage mere neutrale Drikkevarer med sig. Næste Dag mødte »Skipperen« med Mælk i sin Flaske — men det duftede mistænkeligt! Det viste sig at være den sædvanlige Snaps kun farvet af Mælken.

Hans noget enfoldige Kone gik om Sommeren i Mosen og »ringled« Tørv, bl. a. for Landbrugskandidat Davidsen, der havde begyndt en større Tørvfabrikation. Der opstod paa én eller anden Maade Uoverensstemmelse mellem hende og »Kandidaten«, og det endte med, at de maatte møde i Retten. Her optraadte Karlsen som Forsvarer for sin Kone, og han begyndte saaledes: »Hr. Oberdommer! Jeg ved, jeg er stedet for Ribe Ret — og at Ribe Ret er streng men retfærdig!« Og videre sagde han: »Den Dannekvinde, som jeg elsker, og som jeg har svoret Troskab for Alteret — hende har han (Kandidat Davidsen) kastet sin Tøffel efter«.

Engang var hans Kone syg, og hun laa med ophovnet og indbundet Hoved i Sengen. Da Lægen kom for at tilse hende, præsenterede Karlsen med en Haandbevægelse, idet han sagde: »Der ligger hun! Er hun ikke en smuk Forglemmigej?«

Kom »Skipperen« en Morgenstund forbi et af de smaa, gamle, lave Huse, og Konen i sit Arbejdstøj foretog sig et eller andet udendørs, da lettede Karlsen med et flot Sving paa Hatten og hilste for ramme Alvor og med Patos i Stemmen: »Godmorgen, Fru Inge«. Man mindedes uvilkaarlig gamle Ingemann!

Eller man traf en sildig mørk Aften med Lyn og Torden »Skipperen« paa Vejen: »I saadant Vejr gaar jeg altid ud! Der er altid Brug for stærke Mænd«. Tilsidst blev han sendt paa en Drankeranstalt, men han snød sine Foresatte og rejste hjem. Ved Nattetide bankede han paa Vinduet til sin Kones Sovekammer: »Luk op, kære Kone — Din Elskede er her!« Man sagde, hun blev ikke særlig glad.

Alle disse Mennesker og mange flere hører med i Billedet, som det tegner sig for os, naar vi mindes de mange Aar i V. Vædsted. Med Tak tænker vi paa mange gode Hjem. Paa Gaardejer Niels Okholm, der i en Aarrække var kendt fra Husum til Hjallerup som en dygtig og hæderlig Hestehandler. Selv om han var til Marked baade hist og

her, saa sad han dog hver Søndag paa sin Plads i Kirken. Engang var et Par Lærere fra Efterskolen en Tur paa Øen Sild og talte der bl. a. med en tysk Kromand. Han kendte to Mænd i Danmark af Navn — Brygger Jakobsen og Niels Okholm.

Klaus Okholm var i flere Aar Sogneraadformand. Det var, før der endnu var nogen videre Sociallovgivning. Naar der da ved Lejlighed var Tale om Arbejdernes Krav om bedre Kaar, kunde han med Forstaaelse sige: »Ja, ja — prøv at tænke jer i deres Sted«. Han blev i Aarenes Løb efterhaanden Sognefoged, Amsraadsmedlem, Amsrevisor, og i flere Aar Menighedsraadets Formand. Hans forstandige og gode Kone, Dagmar f. Smidt var fra Lundsmark.

Jakob Lauridsen var ogsaa Gaardejer — livlig og snaksom af Temperament. Han var udvandret som syttenaarig fra Høgsbro og havde i sin Ungdom været Uldkræmmer og bl. a. været et Par Aar i Norge. Han kendte Bergen »lige saa godt som sin egen Vestelomme«.

Et af de Steder, vi vel nok kom tiest, var i det gamle Hus bagved Kirken — hos Carl Andreasen. Hans Fader var Hjulere, og han havde været med ved Brøns i 1849. Gennem flere Slægtled havde Mændene i dette Hjem haft med Kirken at gøre som Ringere og Gravere, og Carl Andreasen vidste god Besked og fortalte gerne af Byens og Kirkens Historie. Hos ham har alle vore Børn efterhaanden som Begyndere faaet Undervisning i Musik, og han forstod den Kunst at gaa ind paa deres forskellige Interesser. Han snakkede om Skibsfart med den ældste, om Historie med den næste, og med den yngste lille Pige interesserede han sig for Hunden og Katten. Han har i »Fra Ribe Amt 1925« skrevet om V. Vedsted Bys og Kirkes Historie.

En Dag i November 1909 havde vi en stærk Storm fra Vest. Hen imod Aften drejede Vinden noget — og samtidig tog Stormen til i Styrke. Og saa væltede Bølgerne brølende ind over de flade Marske-enge. Vandet fandt allevegne de lave Steder, fyldte Grøfterne og omdannede Vejene i den vestre Ende af Byen til brede, brusende Kanaler. De, der ikke havde faaet Faarene ind i Tide, maatte nu overlade dem til deres Skæbne, for det var livsfarligt at vove sig ud efter dem. Man kunde jo ikke se de lave Steder eller de dybe Grøfter. Faarene søgte af sig selv op, hvor der var højest, men mange druknede den Nat. Længe efter var denne Stormflodsnat Samtaleemne for os alle, og der fortaltes mange Historier rundt om fra de nærmeste Landsbyer. Bedst som man havde siddet hyggeligt i sin Stue, havde det banket den ene Gang efter den anden paa Yerdøren. Ved nærmere Eftersyn viste det sig, at det var Roer, der af Storm og Bølger kastedes op mod Huset. Med Roerne var det mange Steder en vanskelig Sag, da

Vandet igen sank. De var nemlig skyllet rundt omkring og imellem hinanden, og der var jo ikke Navn paa dem.

I et af Husene sad man og spiste Aftensmad. Da Konen saa gik ud i Køkkenet efter mere, fik hun vaade Fødder, og Vandet trængte stadig ind under Døren. Dette Hus laa temmelig lavt, og der var høje Diger omkring det. Det var Meningen, at Indkørselen til Ejendommen skulde fyldes op med Jord, naar der var Fare for Stormflod, men det havde Manden ikke faaet gjort, og nu maatte saa Familien flytte op paa Loftet. De tog en Dyne, et Brød og Barometret med sig og maatte tilbringe Natten, som de bedst kunde, mens Møblerne sejlede rundt nede i Stuerne! Et andet Sted sad nogle Mænd og spillede Kort. Pludselig udbrød den ene af dem: »Lad være med at spytte i mine Træsko!« Men det viste sig at være værre end som saa.

I Haverne gik Træer og Buske ud, saa vidt som det salte Vand var naaet frem, og mange Steder var Havvandet gaaet i Brøndene. Det varede baade Aar og Dag, før Vandet saadanne Steder blev godt igen.

I Aarene 1911-1912 byggedes Havdiget fra Grænsen ved V. Vedsted til Darum. Entreprenør Hoffmann bosatte sig med sin Familie de to Aar i V. Vedsted. Han kom i sin Bil, den første, der var set i vor By. Samtidig strømmede Jordarbejderne til Byen. »Børster« blev de kaldt af sig selv og os alle. Der var alle mulige Slags Folk, og vi ynkedes over deres Fattigdom og hele forhutlede Tilværelse. Men vi lærte snart, at det nyttede ikke at give dem noget, for alt blev hos dem omsat til Brændevin. De var værst mod sig selv. Vi hørte aldrig noget om, at de stjal eller foretog sig andet ulovligt imod andre. Ved vort for det meste saa fredelige Hav blev der nu Liv og Røre. Der byggedes Baraker, gravedes Brønde, Gravemaskinen skovlede Jorden op, og andre Steder gik »Børsterne« i Række med deres Trillebøre. Og saa kom der næsten daglig Nysgerrige fra Nær og Fjern for at se, hvad her gik for sig.

En Dag i December 1911 kom der igen en hylende Storm med dén Vindretning og Vinddrejning, der skal til, for at Stormfloden kan drives ind mod vore Kyster. Det nye Havdige var jo slet ikke færdigt. Vandet bruste op og ned ad dets skraa Flader, rev og sled i de paa-lagte Græstørv, der jo slet ikke var sammenvoksede, og skyllede tilsidst det meste af Diget ud over den flade Forstrand, saa der kun stod en Strimmel af Østsiden tilbage. Naturligvis gik Vandet ogsaa udenom Diget, fortsatte ind imod Landsbyerne og over de flade Engstrækninger ind imod Ribe. Den store Dæmning med Ribe-Tønder Landevej blev gennembrudt, saa alt, f. Eks. Posten, en Tid efter maatte udveksles over den dybe Slugt med Strømmen nede i Bunden. I Ribestod Vandet i de lavtliggende Bydele op til Tangenterne paa Klave-

terne. I Plantagen Nord for Ribe hang der, da Vandet igen sank, en Baad fra Manø i Træernes Grene. Jeg var tilfældigvis i Ribe, da den fragtedes gennem Byen paa en Blokvogn. I V. Vedsted og andre Steder var der flere, der bagefter maatte ud og lede efter deres Hø, der havde staaet i Hæs hjemme ved Gaarden. Nogle fandt det milevidt fra deres Hjem.

Jo, »Børsterne« fik Respekt for det Hav, de halvvejs havde spottet om Sommeren. Hvem skulde ogsaa tro, at den Smule Vand, der om Sommeren og hele Aaret rundt i godt Vejr ganske roligt kom og gik, som Almanakken havde forudsagt, at det kunde komme med en saadan Vælde, saa f. Eks. Gravemaskinens svære Skinner bøjedes med Enderne lige i Vejret! For Entreprenøren blev det en dyr Nat!

Juleaften samlede Entreprenør Hoffmann alle Digearbejderne til Grisesteg og Risengrød paa Efterskolen. Forstander Højby havde beredvilligt givet Plads til Festen, som fortsattes med stort Juletræ i Gymnastiksalen. Her blev sunget Julesalmer, og Pastor Rosenstand talte og læste en Julefortælling. For mange af Deltagerne var en saadan Julefest sikkert noget ganske nyt og fremmed. Men de fleste — maaske alle — har vel haft Minder om Juleaften derhjemme.

En Vinter i Begyndelsen af Aarhundredet, jeg husker nu ikke Aars-tallet, men det var den Vinter, da Aalesund i Norge gik op i Luer, da var der en hel Flok unge fra Hvidding og Høgsbro, der en Aften om Ugen under Ledelse af et Par Lærere fra V. Vedsted indøvede Folke-danse. Man vilde gerne slutte med en Opvisning i Raahede Kro, men det vilde sikkert ikke kunne tillades. Da fandt man paa at motivere sin Ansøgning med at Overskuddet fra Festen skulde sendes til de brandlidte i Aalesund. Kejser Wilhelm, der jo hver Sommer sejlede til Norge, havde været én af de første, der havde givet sit Bidrag til Aalesunds Genopbygning, og saa kunde man jo ikke saa godt nægte Rigets Undersaatter at følge hans Eksempel. Tilladelsen blev altsaa givet. Om det gav noget Overskud, husker jeg ikke.

En gammel Landsbymusikanter fra Sognet, Johannes Krag, skulde levere Musikken. Som preussisk Borger havde han Lov at søge Hjælp andetsteds fra, og saaledes fik man god Musik af »Povlsens Orkester« fra Ribe. Men paa Fløjen stod Johannes Krag og forestillede at være Dirigent!

I Aarene 1918-20 var der travl Færdsel over den gamle Grænse. Det var lovligt, at man kom sydfra og hentede »Tipundspakker« i Danmark. De ramponerede, kolde og uhyggelige tyske Tog var, hver Gang de kom til Vedsted Station, overfyldte, og saa gik det videre med det

danske Tog til Ribe. Men mange kom paa anden Vis til Grænsestationen, og der var en Tid, da vore Vognmænd i V. Vedsted med deres smaa Hestekøretøjer hver Dag kørte ud til Ribe-Tønder Landevej og saa lod sig hverve af tilfældige Passagerer fra Grænsen og til Ribe og tilbage igen. Naar Togene kom fra Ribe, begyndte Passagererne at springe ud, før Toget holdt, og i Løb gik det saa ind i Toldsalen for at blive blandt de første, der blev ekspederede og saa sikre sig en Plads i det tyske Tog, der altid havde for faa Vogne. Men man nøjedes ikke med det, der var lovligt. Aldrig nogen Sinde har vel Smugleriet floreret som i de Aar. Der kunde drives Forretning med alt muligt, for Tyskerne manglede bogstavelig talt alt. Der fortaltes om Folk i alle Stillingen, der drev Smugleri. Der nævntes en Lærer, der opgav at undervise — det betalte sig bedre at smugle. En Lærerinde savnede sine Skolebørn, men traf dem i Ribe. De vilde ogsaa prøve Forretningen! Ogsaa Nord for Grænsen var der flere, der greb Chancen. En Dag havde min Mand Ærinde til én af Byens Arbejds mænd. Uden for Huset traf han et af Børnene. »Er din Far hjemme«, spurgte han. »Nej, svarede Drengen frimodig, »han er i æ Gaf« (i Arresten). Det var galt med Smugleriet, men Vedkommende kom dog snart hjem igen. I en Grænseby som vor var der naturligvis mange, der havde Slægt og Venner paa den anden Side, og i Aarenes Løb havde flere i Stilhed paa forskellig Maade skaffet baade en og anden lidt Mei og andre nødvendige Ting over Grøften. Da nu omtalte Arbejdsmand kom i Forhør, greb han Lejligheden til at fortælle ogsaa om andres forholdsvis uskyldige Bedrifter, og da man ikke kunde arrestere den halve Landsby, maatte man ogsaa lade »Forretningsmanden« gaa fri.

Allerede før Vaabenstilstanden havde Smugleriet saa smaat begyndt. Tyskerne havde naturligvis ikke noget imod at faa et og andet ind i Landet, men det danske Toldvæsen var for det meste paa sin Post, da vi her i Landet ikke havde ret meget at undvære.

Et Par Dage i Sommeren 1918 havde vi Besøg af min ugifte Søster og en anden ung Pige. Hvordan de var kommet over Grænsen, har jeg nu glemt, men da de skulde tilbage igen, vilde de gaa gennem Havet, og da det begyndte at mørknes, fulgte vi dem ned over Engene til Stranden. Vi havde ikke gaaet ret langt, før vi hørte Gendarmernes Vaaben klirre bag ved os, og saa snart vi havde naaet Grænsen, og de unge Piger havde begyndt at trække Sko og Strømper af, var der to Mand stærke. Saa maatte Pigerne frem med, hvad de havde, og jeg ser endnu min Søster aabne sin Taske og vise Gendarmen en lille Pakke Chokolade. Hun saa bønligt op paa ham og sagde: »Aa, maa jeg ikke nok beholde det?«

Der var Ebbe og kun ganske lidt Vand tilbage. Vi blev staaende,

og de to Piger var ikke kommet ret langt ud, før vi ikke kunde se dem. Vi saa dem lidt efter passere Maanestriben paa Vandet, og saa var de borte. Et Par Dage efter fik vi et Kort, skrevet i forblommede Vendinger, men vi forstod nok, at de var naaet hjem i god Behold.

— — —

»Nu er Dagen der — vi vil hjem« — saadan begyndte Opraabet før Afstemningsdagen den 10. Februar 1920. Ja, endelig kom Dagen, og hvor var det en Glæde, at vi, der boede Nord for Kongeaaen, ogsaa maatte være med. Vi var mange i V. Vedsted, der var født i Nordslesvig. Mest Koner, men ogsaa en Del Mænd. Vi var en hel Flok, der skulde rejse den 9. Februar. Byens Gaardmænd kørte for os til Stationen, thi alle var optaget af, hvad der nu skulde ske. En Tid i Forvejen havde vi faaet tilsendt Pas og Emblem. Allerede paa Ribe Station begyndte Festlighederne. Perronen var overhængt med Flag og Vimpler, og paa en Forhøjning stod Seminarinerne i Nationaldragter og sang: »Vaj højt, vaj stolt og frit vort Flag«, under Ledelse af Komponisten Oluf Ring, som da var Musik- og Sanglærer ved Seminariet i Ribe. Der var ogsaa Hornmusik, og Perronen var stuvende fuld af Mennesker. Al den Fest var vel nok ikke arrangeret saa meget for vor Skyld, som kom fra Vedsted Station og skulde op til Bramminge og videre mod Øst, som for de mange Ekstratog, der var kommet forbi Nord fra Dagen i Forvejen, og som blev ved at komme ogsaa den 9. Ved Brørup Station holdt der Vogne sydfra for at tage mod Afstemningsgæster, der skulde komme med vort Tog. De var pyntede med grønt og Flag. Flere af Hestene havde smaa Flag ved Ørerne. Ved Vejen Station, hvor jeg skulde staa ud, holdt en hel Række pyntede Vogne fra Københoved og Skodborg. Det var dengang ikke almindeligt med Biler. Guirlander og Flag var anbragt alle Vegne, f. Eks. var Indkørselen til Tunnellen under Jernbanen smukt pyntet. Ved Skodborghus, hvor den gamle Vej drejede ned mod Kongeaaen, kørte vi gennem den første Æresport med Indskriften: »Dagen og Vejen — fremad mod Syd«. Ved det danske Toldsted var rejst en vældig Port med de nordiske Flag. Mod Nord havde den Indskriften: »Nordens Grænsepæl rykkes atter frem mod Syd«, og paa Sydsiden stod der: »Atter det skilte bøjer sig sammen«. Lige over Broen ved de sort-hvide Pæle var der igen en Æresport med Danebrog paa Toppen og amerikanske, engelske og franske Flag ved Siderne. De tyske Toldere gik jo endnu paa deres Post og maatte se paa alt dette. Videre gik det saa paa vor mærkelige og festlige Køretur op efter Skodborg med Æresporte med smaa Danebrogsflag ved Indkørselen til hver eneste Gaard og nye Flag paa de nye Flagstænger i Haverne. Da vi naaede Københoved, kørte vi gennem den første Æresport ved »Grønagergaard«. En lig-

nende var rejst over Vejen ned til Jens Thyssens Gaard og ligeledes mod Vest i Byen, hvor Vejen deler sig efter Foldingbro og Dover.

Mine Forældre var begge døde i 1919, og deres Hus stod tomt. Her samledes vi nu tre Brødre og tre Søstre fra »det gamle Land«. Min ugifte Søster var kommet et Par Dage i Forvejen og havde forberedt Indkvarteringen med Mad, og hvad der ellers skulde til.

Den 10. Februar skulde Flaget hejses Kl. 8, men som alle ved, kom Dagen med et frygteligt Vejr med Storm og Regn. Flagstangen var rejst af min Far allerede i November 1918, og Snoren — en »Krigssnor« lavet af daarligt Materiale — var allerede skør og sprang ved første Forsøg. Da det endelig var lykkedes os at faa Flaget til Tops, gik vi op i Skolen, hvor vi alle samledes med Forældre og Børn og sang: »Den signede Dag«. Bagefter blev Flaget hejst udenfor Skolen, mens vi sang: »Vaj højt, vaj stolt og frit vort Flag«. Saa gik vi til Skrave Kirke. Den lille, gamle Kirke var stuvende fuld. Et af Byens Børn, den som syttenaarig udvandrede Lærer Kresten Kristensen fra Assendrup, spillede Orgelet. Man havde skrevet til ham og bedt ham være Organist den Dag, og han havde grædt af Glæde ved Tanken om, at han skulde opleve noget saadant. Vi begyndte ogsaa her med at synge: »Den signede Dag« — og Sangen fyldte det gamle Kirkerum, som vel kun sjælden før. Saa prædikede Pastor Jakob Trier, dengang Valgmenighedspræst i Askov. Efter Middag gik vi op i Skolen for at stemme. Valgbestyrelsen var i Perlehumør! Nu gik alt, som det skulde! Og Fremtiden laa lys foran os alle!

Om Aftenen Kl. 8 samledes vi i Gaardejer Jens Thyssens store Lade, der var omdannet til en eneste stor Sal.

Der var nemlig længe i Forvejen af hele Byen gjort store Forberedelser til denne Dag. Det begyndte med, at nogle af Byens Mænd gik rundt i Gaardene for at undersøge, hvor der bedst kunde indrettes en stor Forsamlingssal. Og Valget var faldet paa Jens Thyssens Lade, fordi Pladsen i denne var rummelig til alle Sider og ikke som vel tit er Tilfældet, at en Lade er lang og forholdsvis smal. Og saa var der Cementgulv over det hele. Men saa skulde Laden jo ryddes for Korn. saa blev der tærsket løs! Thyssen sendte bare Bud ud i Byen, hver Gang der skulde tærskes, saa kom fem-seks Karle fra Gaardene for at hjælpe til. Halmen blev sat ind over Stalden, og hvor der ellers kunde findes nogen Plads, og tilsidst var Laden tom. Saa blev alle Væggene kalkede, og der blev lagt Loft af Zinkplader, som man laante paa »Lundgaarden«, der stod for at skulle bygge nye Lader, da de gamle var brændt. Der blev opsat seks Kakkelovne med Rør ud ad Vinduerne, indlagt elektrisk Lys, og saa blev den store Sal klædt og smykket med grønt og Flag. I flere Dage arbejdede Mænd og Kvinder

med det, og Sine Thyssen dækkede hver Dag et langt Kaffebord til de glade Gæster. Alle opretstaaende Stolper, der jo altid er i en saadan Lade, blev ligesom Væggene klædt med Gran og Flagdekorationer. Et Par Mænd blev sat til at hugge Grangrene i smaa Stumper og dermed dækkede man Gulvet for at mildne Kulden fra Cementen. Saa kom man med Borde og Bænke fra Gaardene — alt hvad man kunde faa fat paa. Da saa Bordene var dækkede, og det elektriske Lys straaledede, var det en ualmindelig smuk og festlig Sal. Der var dækket til femhundrede Mennesker foruden Børnene, der fik Plads paa en Balkon højt over os allesammen.

Andre af Byens Mænd havde haft travl med at bygge Æresporte, og en Uges Tid før den 10. Februar red 10-12 store Drengene rundt og indbød til Festen. I Gaardene havde man dengang mange Steder en »Islænder«, som Børnene og Konen i Gaarden selv kunde køre med. Paa én af de mindre Ejendomme havde man et Par »Russere«, og paa alle disse smaa Heste red Drengene, og baade Heste og Drengene var smykkede med grønt og rødt og hvidt. Hestene havde bl. a. en grøn Krans om Halsen. De red to og to sammen, og i hver Gaard og hvert Hus afleverede de følgende trykte Indbydelse:

*Paa Afstemningsdagen indbydes enhver
til at være med efter Programmet her:*

Kl. 8 gaar Dannebrog til Top.

*8,40 man møder i sluttet Trop
ved Skolen, hvor Flaget opstiger
under Sang af Drengene og Piger.*

Kl. halvti til Andagt i Kirken man bænkes.

*Paa hver falden Krieger der ogsaa maa tænkes,
fra 11 til 12 skal de mindes derved,
at Flaget i den Tid paa halv Stang gaar ned.*

*En vigtig Ting man ikke maa glemme,
den i Valglokalet at lægge sin Stemme.*

*Nu bruger man Tiden, som man kan bedst,
indtil der Kl. 8 hos Thyssen er Fest
med Festtale, Kaffe og frit Samvær
og husk, det gælder alle og enhver!*

Henimod Kl. 8 den 10. Februar strømmede vi saa baade gaaende og kørende ned til Jens Thyssens Gaard. Snart fyldtes Gaardspladsen af

Køretøjer, og Hestene indstaldedes rundt omkring i Udbygningerne. Heldigvis — kan man næsten sige — var der mange tomme Baase i Kostalden efter Krigstidens Tvangsudskrivninger og Mangel paa Foder. Og der blev Plads til alle baade Mennesker og Dyr.

Sine Thyssen havde i Forvejen ængstet sig for, hvordan det skulde gaa med Kaffen til den mægtig store Forsamling. Noget lignende havde man jo aldrig været ude for før. Men det gik over Forventning. Konerne havde syet Kaffeposer til store Transportspande. Den store Grubekedel blev rensat, fyldt med Vand og bragt i Kog i rette Tid. Transportspændene anbragtes paa det varme Komfur, og Kogekonon tragtede Kaffe. Spandene blev saa to og to baaret over i Laden, hvor man øste Kaffen op i Kander. Unge Piger bar den rundt, og snart var alle forsynede med den liflige Drik til deres medbragte Kaffebrød og Flødeskumskager.

Min ældste Broder, Højskoleforstander M. P. Schmidt, Nørre Ørslev, Falster, holdt Festtalen. Han ledede ogsaa Sangen. Efter ham talte Kloppenborg, Mads Gram, Hans Lund, Barsballe, min Broder Hans Schmidt og mange flere. Saa blev der oplæst Valgtelegrammer. Vi blev ved at feste til Kl. 3.

Saa fulgte de tyve Fredsaar efter de lyse og festlige Foraars- og Sommermaaneder i 1920 — og vi tænker nu tilbage paa dem som lykkelige Arbejdsaar.

Maatte vi igen faa Fred og Frihed til at fortsætte!

Plovmanden i Tulesmose.

Sagnet beretter, at Tulesmose paa bedragerisk Maade blev skilt fra Præstegaarden af en Bonde i Løjt Kloster ved Navn Per Persen. Men Per Persen undgik ikke sin Straf, thi efter Døden maatte han gaa og pløje paa den stjaalne Mark.

Det traf sig engang, at en Bonde fra Skippersgaard i Løjt Skovby en Aften vendte hjem fra Løjt Kirkeby, og da han gik forbi Tulesmose, var Plovmanden i Færd med sit Arbejde. Spøgelset standsede og raabte til den vejfarende: »Har jeg gjort Ret eller Uret?« Bonden svarede: »Jeg er ingen Dommer«. — Men Manden fra Skippersgaard var blevet saa forfærdet, at han døde Dagen efter.

— — —

At dette Sagn har et historisk Grundlag, viser efterfølgende Brudstykke af et gammelt *Tingsvidne fra 4. September 1499*:

Onsdagen før Vor Frues Fødselsdag (Mariæ Fødselsdag 8. September) fik Herr Johann Tamm, Kirkeherre og Sognepræst i Løjt, ved otte ærlige, frie Mænd: Kristian Bruhn (fra Bruhnsgaard i Skovby), Mads Ell (smst.; Slægten uddød 1820; Vejen, der gaar forbi Gaarden, kaldes endnu Ells Fort'), Jep Jensen (fra Gaarden Elsestræer i Barsmark), Kalle Juel (Barsmark) ... Kristian Bruhn vidnede, at han var gaaet til Tinge i næsten 50 Aar, havde gjort Krav paa Præstlund og omliggende Marker ved Herr Johann Tamms Præstegaard ... undtagen Hans Pæsen (paa den nordøstlige Gaard i Løjtkloster) ...

Per Pæsen vilde ikke give Marken Tulesmose til Præsten ...

(Tulesmose nævnes ogsaa i Broder Boysens Kirkeregister af 1609.)

Hans Hansen Toft, Barsmark.

Aktieselskabet

Banken for Randers og Omegn

R A N D E R S

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Dreng*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested.

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Indskudskapital: 12 Mill. Kr.

Reserver: 950.000 Kr.

Sparekassen for Nyborg By og Omegn

Nyborg.

Støt dansk Industri

Købmandsskolens Medhjælperskole

Etaarig Dagkursus, der slutter med statskontrolleret Handels-eksamen, begynder 14. August (Særklasse for Elever med Handelsmedhjælpereksamen).

Program og Oplysninger: Julius Thomsensplads 6, 4. Sal, Tlf. C. 8974, København V.

Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse

Sørgemagasinet

Telf.: C 428 og Palæ 3328
Kongens Nytorv 21.

HATTE

FRAKKER

KJOLER

Kvalitet — og dog billigt

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30. Marts med Lederuddannelse i Gymnastik, Svømning, Idræt, Boldspil og Ridning. Skoleplan med Oplysninger - ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Graasten

Teglværk

GRAASTEN

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispetorv - Aarhus

Telefon 1939 - 3222

Silkeborg Husholdningsskole

Statsanerkendt m. Barneplejefad.

Moderne Skole, smukt beliggende. Alm. og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad. 5 Mdrs. Kursus beg. 4. Maj. Maanedskursus i Barnepleje alene afholdes i April. Progr. sendes. SYNØVE LUND

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts

9 — do. Novbr.-Juli

8 — Mælkerikursus Sept.-April

Uddannelse af Kontrolassistenter.

J. C. Overgaard.

Støt de

sønderjydske

Indsamlinger

S. K. H.

ALS Husholdningsskole SØNDERBORG

5 Mdr.s Kursus fra 4. Novbr. og 4. Maj Grundig praktisk og teoretisk Undervisning i al Husholdning, Stuepiger-ning, Syning, Vævning og Havebrug. Understøttelse kan søges. Specielle Vævekursus paa 1-10 Maaneder paa gode Betingelser.

Tlf. 970 y

Johanne Hansen.

Sønderjydsk Teglintudstri

Nordre Fasanvej 127 - København N.

Telf. C. 4520 - Togs 1700 - Togs 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Parkalle 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Morsø Støbegods

Aktieselskabet

N A CHRISTENSEN & CO.

Kgl. Hof-Leverandør

Nykøbing Mors

A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle

A A R H U S

Grundlagt 1829.

Telf. 9800

Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere.

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup | 13
| 18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense.

Eriksen & Christensen

Aktieselskab.

Korn og Foderstoffer

Esbjerg.

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkellovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Charlottenlund Travbane

Løbedage i Juli den: 13 - 16 - 20 - 23 - 27 - 31

Totalisator — Musik — Restauration

AKTIESELSKABET

RANDERS REBSLAAERI

RANDERS

Ja - men
Jrmas Kaffe
smager bedst

Friskbrændt og egne moderne Brændemøller.

Carl Scheppler, København Etbl. 1895

Egon Jørgen